

Swarzędzki Szlak Meblowy

„Swarzędzkie meble wczoraj i dziś” – wycieczki z przewodnikiem

Poznaj tajemnice miasta stolarzy podczas wycieczki z przewodnikiem. W programie:

- **Salon Meblowy Stolarzy Swarzędzkich** – historyczny pawilon prezentujący meble współczesnych producentów,
- **Krzesło XL** – charakterystyczny element pejzażu Swarzędza,
- **Dom Antoniego Tabaki** – twórcy najnowocześniejszego zakładu meblarskiego w Polsce międzywojennej,
- **Dawna siedziba Specjalnej Fabryki Krzesel i Stołów A. Tabaki**, późniejszy **Zakład Nr 2** słynnych Swarzędzkich Fabryk Mebli,
- Nowoczesna ekspozycja **Swarzędzkiego Centrum Historii i Sztuki**,
- Odkrywanie sekretów pracy stolarza lub tapicera podczas wizyty w **czynnym zakładzie rzemieślniczym**.

Odwiedzane zakłady (zwiedzanie możliwe **wyłącznie** w ramach wycieczki z przewodnikiem):

Zakład Stolarski
Kazimierz Kasprzak

Swarzędz,
ul. Wrzesińska 29
tel. 61 817 23 66

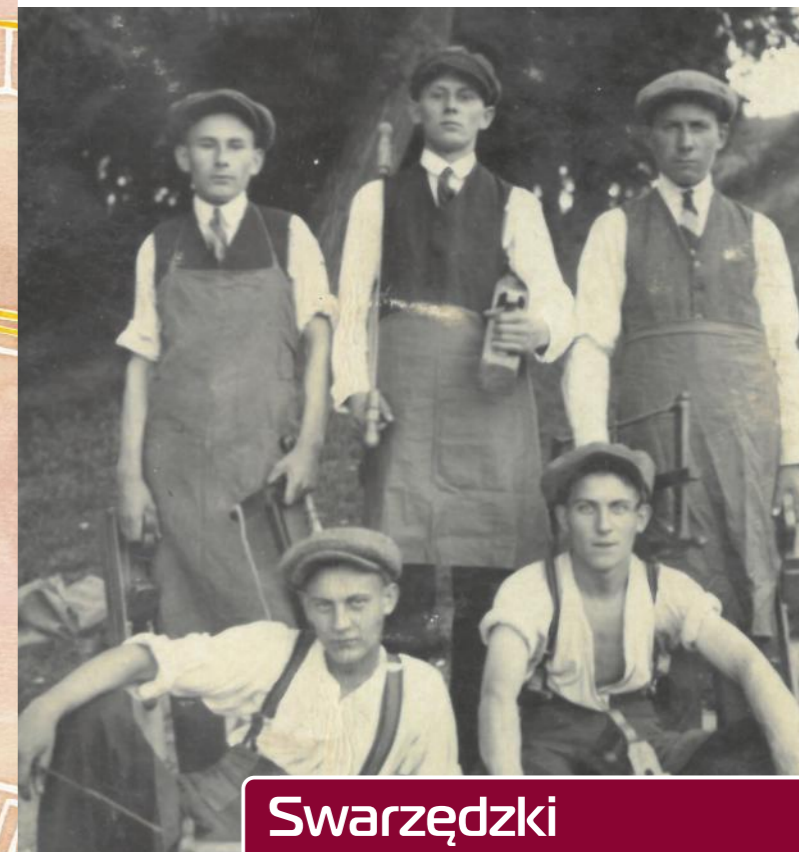
Zakład Przemysłowo-
Handlowo-Usługowy
Dariusz Szymański
Swarzędz,
ul. Cybińska 24
tel. 61 817 28 77
www.meble-rs.pl

Zakład Tapicerski
Jerzy Bielawiak

Swarzędz,
ul. Kręta 10
tel. 506 119 406

Informacje i zapisy: www.szlakmeblowy.swarzedz.pl

Swarzędzki Szlak Meblowy

Szlak powstał dla upamiętnienia i popularyzacji stolarskich tradycji miasta. Podstawowa trasa o długości 1,2 km (w obie strony) rozpoczyna się w Salonie Meblowym Stolarzy Swarzędzkich (1), a kończy w Swarzędzkim Centrum Historii i Sztuki (5). Warto również odszukać obiekty usytuowane poza główną trasą: tablicę pamiątkową Swarzędzkich Fabryk Mebli (6) oraz meble miejskie (B-F). Szlak można zwiedzać samodzielnie lub podczas wycieczek z przewodnikiem.

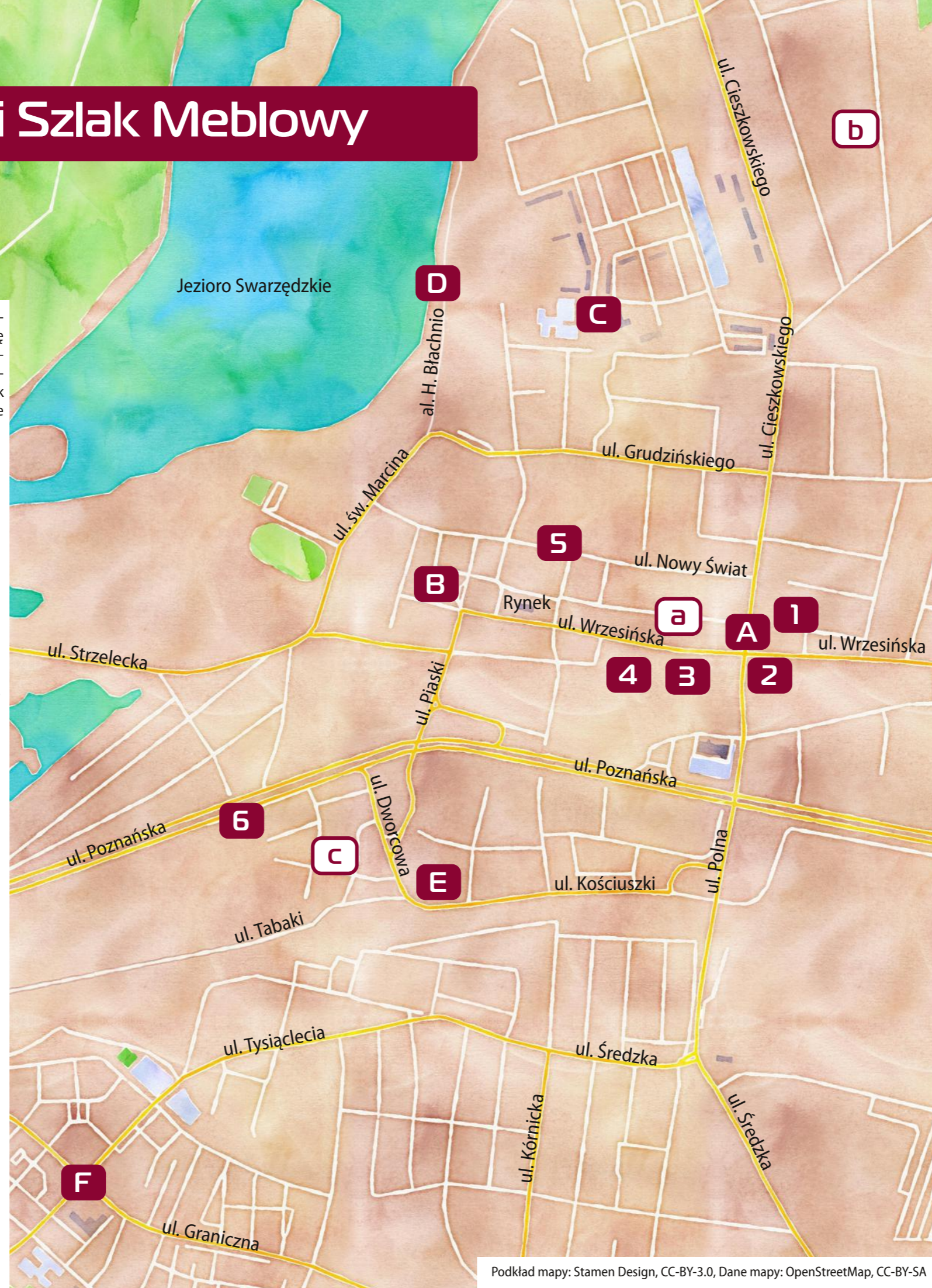
www.szlakmeblowy.swarzedz.pl

Podstawowe obiekty:

- 1** Salon Meblowy Stolarzy Swarzędzkich
dawny Rzemieślniczy Pawilon Meblowy, ul. Wrzesińska 41
- 2** Figura Świętego Józefa
ul. Wrzesińska 38 (skrzyżowanie z ul. Polną)
- 3** Dom Antoniego Tabaki (tablica pamiątkowa)
ul. Wrzesińska 24
- 4** Dawny Zakład Nr 2 Swarzędzkich Fabryk Mebli
wcześniej Specjalna Fabryka Krzesel i Stołów Antoniego Tabaki,
ul. Wrzesińska 22
- 5** Swarzędzkie Centrum Historii i Sztuki
dawna remiza Ochotniczej Straży Pożarnej, ul. Bramkowa 6
- 6** Dawny Zakład Nr 1 Swarzędzkich Fabryk Mebli
(tablica pamiątkowa), wcześniej Tartak Parowy – Obróbka
Drewna Franciszka Zawidzkiego, ul. Poznańska 25

Meble miejskie:

- A** Krzesło XL
ul. Wrzesińska 41
- B** Ławka i stół
pl. Niezłomnych
- C** Regał na kwiaty
os. Czwartaków (pomiędzy Szkołą Podstawową Nr 3
i Przedszkolem Miś Uszatek)
- D** Łóżko plażowe
al. Henryka Błachnio (przystań nad Jeziorem Swarzędzkim)
- E** Wieszak z ławeczką
ul. Dworcowa 7 (naprzeciw dworca kolejowego)
- F** Dwa krzesła
skrzyżowanie ul. Granicznej z ul. Tysiąclecia

Podkład mapy: Stamen Design, CC-BY-3.0, Dane mapy: OpenStreetMap, CC-BY-SA

Miasto stolarzy

W powszechnej świadomości Swarzędz kojarzy się z meblami. Czy faktycznie zasłużył sobie na miano stolicy polskiego meblarstwa? Zapraszamy na pasjonującą wycieczkę, która pozwoli odsłonić tajemnice przeszłości i teraźniejszości **Swarzędza – miasta stolarzy**.

Od początku istnienia Swarzędza, który prawa miejskie uzyskał w 1638 r., rozwijało się rzemiosło, a miasto przez pewien czas było znaczącym ośrodkiem włókienniczym. W drugiej połowie XIX w. rozpoczyna się dobra koniunktura dla swarzędzkich stolarzy. Prawdziwą rewolucją w tej branży było wprowadzenie w 1890 r. **mechanicznej obróbki drewna**. Początkowo produkowano głównie na rynki lokalne, z czasem meble ze Swarzędza zaczęły trafiać do salonów w Polsce i w Niemczech. Wraz z sukcesami zwiększała się liczba stolarzy: w pierwszym dziesięcioleciu XX w. w Swarzędzu funkcjonowało 30 warsztatów, a po odzyskaniu niepodległości działało już 70 mistrzów, a oprócz tradycyjnych warsztatów pojawiły się też większe zakłady. Niezwykle ważną rolę w rozwoju swarzędzkiego rzemiosła odegrał miejscowy **cech stolarski**.

Przewóz mebli, firma Skweres (lata 30. XX w.)

Zakład stolarski (lata 50. XX w.)

Swarzędzkie meble w Nowym Jorku (1938 r.):

O popularności mebli produkowanych przez miejscowych stolarzy świadczy zaproszenie na Wystawę Światową w Nowym Jorku. Co ciekawe, producenci zobowiązani byli jedynie sfinansować koszt wysyłki mebli do portu w Gdyni.

1 Salon Meblowy Stolarzy Swarzędzkich

dawny **Rzemieślniczy Pawilon Meblowy**

Pawilon meblowy (1938 r.)

Po początkowym dynamicznym rozwoju branży na początku XX w. wielki kryzys gospodarczy dotknął również swarzędzkich stolarzy. Sytuację poprawił ich pomyślny udział w Targach Poznańskich w roku 1933. Rok później w Swarzędzu zorganizowano **I Targi Meblowe**. Sukces imprezy sprawił, że stała się odtąd wydarzeniem cyklicznym. Jednocześnie rozpoczęto budowę specjalnego pawilonu ekspozycyjnego o powierzchni 840 m² według projektu Edmunda Szafranskiiego. Uroczyste otwarcie nowego **Rzemieślniczego Pawilonu Meblowego** odbyło się w roku 1936. Obecnie pawilon (już jako Salon Meblowy Stolarzy Swarzędzkich) stanowi siedzibę **Cechu Stolarzy Swarzędzkich**, zrzeszającego 75 osób. Wewnątrz znajduje się stała ekspozycja mebli, wyprodukowanych przez miejscowych rzemieślników. Na uwagę zasługuje ciekawa więźba dachowa budynku.

Współczesne wnętrze pawilonu

Reklama prasowa I Targów Meblowych w Swarzędzu (1934 r.):

Te sosny, brzozy, myrt i dąb | Drzewo różane – cytryna | Jesion i inne, które ząb | piły bez serca ścina | Dziś cieszą oczy tłumnych rzesz | Gdyś są to cuda nowe | Odwiedź, jeśli je widzisz chcesz | Swarzędzkie „Targi Meblowe“.

2 Figura świętego Józefa

Swarzędzki święty Józef

Święty Józef z Nazaretu – opiekun ludzi pracy – od lat patronuje swarzędzkim stolarzom i tapicerom, a od roku 1996 całej swarzędzkiej społeczności. Sześć lat później w Swarzędzu powstała jego figura autorstwa Ewy Wanat. Wizerunek świętego odbiega znacznie od tradycyjnych przedstawień. Swarzędzki święty Józef to młody mężczyzna, bez zarostu, trzymający opiekuńczym gestem rękę na ramieniu małego Jezusa. Lilie umieszczone po lewej stronie postaci symbolizują czystość.

Symbol Józefinek

Wirtualne Muzeum Mebli – www.meble.swarzedz.pl:

historia mebli, przegląd mebli – od windsorskich po skandynawskie, technologia (konstrukcje, narzędzia, budowa i restauracja mebli), nazewnictwo meblarskie, swarzędzkie tradycje meblarskie, galeria zdjęć.

3 Dom Antoniego Tabaki

Antoni Tabaka

Antoni Tabaka przybył do Swarzędza z Wrześni. Początkowo terminował w zakładzie stolarskim Henryka Knade. Po ślubie z Marią, córką swego pryncypała, w 1905 r. założył własny mały zakład stolarski, który w 1921 r. zatrudniał już 30 osób. Działalność nabrała tempa, gdy Tabaka zdecydował o **ograniczeniu asortymentu do krzesel i stołów** przy jednoczesnym uruchomieniu produkcji na skalę przemysłową. Zakład, w którym systematycznie wprowadzano nowe metody pracy i technologie, stał się **pierwszą polską zmechanizowaną fabryką mebli**, eksportującą połowę produkcji do Niemiec, Holandii i Turcji.

„Specjalna Fabryka Krzesel i Stołów” Tabaki (ul. Wrzesińska 7, obecnie 22), współpracowała z tartakiem parowym jego zięcia Franciszka Zawidzkiego (ul. Poznańska 25). Tabaka, choć fabrykant, wspierał rzemieślników, organizując spółkę akcyjną i cech stolarzy oraz włączając się w budowę pawilonu meblowego. Tuż przed II wojną światową w jego fabryce pracowało 270 osób. We wrześniu 1939 r. zakład przejęli Niemcy uruchamiając produkcję na potrzeby przemysłu lotniczego. Sam Tabaka wraz z rodziną został wysiedlony do Warszawy, a następnie trafił do Mathausen, gdzie zmarł tuż po wyzwoleniu obozu.

Dom Tabaki z pamiątkową tablicą

Wojskowe perypetie Antoniego Tabaki

Działalność rzemieślniczą Antoniego Tabaki zahamowało powołanie do armii pruskiej. Nie chcąc walczyć na froncie zachodnim w czasie I wojny światowej postrzeżił się w nogę, co pozwoliło mu na upragniony powrót do Swarzędza.

A-F Meble miejskie

Krzesło XL

Nowe krzesło XL

W 1995 r. w ramach promocji swarzędzkich mebli przed Salonem Meblowym Stolarzy Swarzędzkich ustawiono **gigantyczne krzesło** (wysokość 4,60 m, szerokość 1,65 m), wykonane z drewna sosnowego przez Stefana Gajewskiego. W 2011 r. krzesło zostało zastąpione nowym autorstwa Grzegorza Zaremby. Mebel wpisal się w krajobraz miasta jako charakterystyczny punkt orientacyjny.

Meblowanie miasta

Od 2009 r. podczas Józefinek przestrzeń miasta wzbogaćana jest o kolejne niezwykle meble, wykonane przez członków Cechu Stolarzy Swarzędzkich. Dotychczas powstały m.in.: **łóżko plażowe** znajdujące się na przystani nad Jeziorem Swarzędzkim (autor Czesław Kowala), **wieszak z ławeczką** naprzeciwko budynku dworca kolejowego (autor Grzegorz Zaremba), **dwie krzesła** stojące przy Rondzie Tysiąclecia (autor Marek Burda), **ławka i stół** na placu Niezłomnych (autor Bogdan Nowacki) oraz **regał na kwiaty** na deptaku na os. Czwartaków (autor Piotr Kasprzak).

Ławka i stół

Łóżko plażowe

4 Swarzędzkie Fabryki Mebli Zakład Nr 2

dawna **Specjalna Fabryka Krzesel i Stołów A. Tabaki**

Przedsiębiorstwo powstało w 1952 r. w Swarzędzu z połączenia dwóch znacjonalizowanych zakładów prywatnych: fabryki Antoniego Tabaki i tartaku Franciszka Zawidzkiego (stąd **fabryki** w nazwie). Z czasem, powiększone o kolejne zakłady – w Kostrzynie, Poznaniu, Mosinie, Kościanie, Rawiczu, Bojanowie i Gostyniu – stało się **największym producentem mebli w kraju**. W Swarzędzu produkowano meble skrzyniowe, tapicerowane, krzesła i fotele. W zakładach wykorzystywano nowoczesne światowe technologie, korzystając jednocześnie z własnych pomysłów (organizowano nawet giełdę wynalazczości). Dział wzornictwa zatrudniał wybitnych projektantów, a efekty ich pracy prezentowano na targach w Paryżu, Mediolanie czy Moskwie. Produkcja sprzedawana była zarówno w Polsce, jak i za granicą. **Swarzędzkie meble trafiły m.in. do polskich ambasad w Japonii, Bangladeszu i Indiach, siedziby Episkopatu Polski czy Sejmu**. W wyniku działalności przedsiębiorstwa zmieniał się również sam Swarzędz – powstał m.in. żłobek zakładowy (co w 1954 r. było ewenementem),

Rycina z katalogu fabryki Antoniego Tabaki (lata 30. XX w.)

ogródki działkowe i hotel robotniczy. W fabryce działała Ochotnicza Straż Pożarna i wydawano gazetę zakładową „Segmenty”. W 1990 r. przedsiębiorstwo objęto pilotażową prywatyzacją, a rok później jako jedno z pierwszych zadebiutowało na giełdzie. Firma zakończyła działalność w roku 2011.

Swarzędzkie Fabryki Mebli

Gwara swarzędzkich stolarzy

centrabor – wiertło do drewna

chachlryz – oszust

drapak – miotła z wierzbowych witek

fumel – błąd

gajga – wystający pręt

jadałka – komplet mebli do salonu

kista – drewniana skrzynia

krajzega – mechaniczna piła tarczowa

lejmkraca – skrobaczka

nojma – nielegalna praca; fuszerka

papudrok – niesolidny rzemieślnik

pucówka – maszyna do szlifowania

retynta – drobne przedmioty, narzędzia

rympolić – nieudolnie ciąć

sagabląt – brzeszczot piły

sypialka – komplet mebli do sypialni

szajba – podkładka pod nakrętkę

szpilorek – znacznik, rysik

sznyt – ostra krawędź

sżrubcingi – drewniany ścisk

szyft – uczeń w zawodzie

waserwaga – poziomnica

Opracowanie tekstu, projekt i skład: Piotr Basiński. Współpraca: Joanna Szar, Julia M. Dymitrowska-Koch, Magdalena Malińska Murek, Hanna Jałocha, Wojciech Mania. Konsultacja: Aurelia Szafran-Bartoszek. Zdjęcia: Jakub Pindy, Maciej Sobczyk, Archiwa Urzędu Miasta i Gminy Swarzędz, Cechu Stolarzy Swarzędzkich i Swarzędzkich Fabryk Mebli. Słowa gwarowe na podstawie Stanisławski M., Ocalić zapomniane słowa, czyli gwara stolarzy swarzędzkich: www.380.swarzedz.pl/publikacje.html. Partnerzy projektu: Urząd Miasta i Gminy Swarzędz, Cech Stolarzy Swarzędzkich, Swarzędzkie Centrum Historii i Sztuki, Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna, Poznań-Swarzędz 2019.

5 Swarzędzkie Centrum Historii i Sztuki

dawna remiza Ochotniczej Straży Pożarnej

Swarzędzkie Centrum Historii i Sztuki powstało w budynku dawnej remizy strażackiej, przystosowanym do celów muzealnych. W środku znalazła się ekspozycja, która w nowoczesny sposób prezentuje historię i różnorodność kulturową Swarzędza. Można tam m.in. odbyć **wirtualny spacer po dawnym Swarzędzu**, odszukać znajome miejsca na makiecie miasta i wcielić się w rolę strażaka. Obiekt oferuje też bogaty program zajęć edukacyjnych (lekcje muzealne, warsztaty, prelekcje).

Swarzędzcy strażacy przed remizą (początek XX w.)

Zwiedzający w Strefie Stolarza

Centrum stanowi integralną część Swarzędzkiego Szlaku Meblowego, prezentując wielowiekową tradycję sztuki stolarskiej w mieście. Do dyspozycji zwiedzających pozostaje kilkustanowiskowa **Strefa Stolarza**. W jej części multimedialnej można zbudować wirtualny mebel i poznać nazwy (także gwarowe) narzędzi stolarskich. Druga część to historyczna ekspozycja prezentująca warsztat stolarski z pierwszej połowy XX w., katalogi wystawowe z targów meblowych oraz krótki rys historyczny przemysłu stolarskiego w Swarzędzu.